

Krystyna Czuba

Tożsamość i posłannictwo uniwersytetu katolickiego w świetle Konstytucji apostolskiej "Ex corde Ecclesiae"

Collectanea Theologica 74/3, 111-123

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRYSTYNA CZUBA, WARSZAWA

**TOŻSAMOŚĆ I POSŁANNICTWO
UNIwersYTETU KATOLICKIEGO W ŚWIETLE
KONSTYTUCJI APOSTOLSKIEJ *EX CORDE ECCLESIAE***

Uniwersytet jest miejscem, gdzie z natury wypracowuje się wiedzę i kulturę. „Instytucja uniwersytetu jest jednym z arcydzieł ludzkiej kultury. Zachodzi tylko obawa, czy to arcydzieło nie ulegnie w dzisiejszej epoce odkształceniu i to w wymiarze globu” – powiedział Jan Paweł II do przedstawicieli KUL w 1979 r. na Jasnej Górze.

Powstaje pytanie, czy obawy wyrażone przez Jana Pawła II są uzasadnione. Przyczyny zagrożenia istoty nauki, jako źródła poznania, wynikają z faktu, iż poszukiwanie prawdy przestało być głównym celem, jej naczelnym motywem. Przewodnym hasłem nauki od czasu Renesansu stała się jej użyteczność i to w sensie szerszym niż zwykła przydatność.¹ Nauka zmierza w stronę technologii i ideologii. Przestaje być bezinteresownym poszukiwaniem prawdy. Jest to więc podstawowe zagrożenie dla istoty uniwersytetu.

Uniwersytet w zasadniczej mierze jest dziełem Kościoła. Dzięki gorliwej zapobiegliwości biskupów i zakonów zaczęto najpierw zakładać szkoły przykościelne, katedralne lub zakonne. Z ich inicjatywy wyłoniły się też uniwersytety – jedno z najpotężniejszych dzieł kultury średniowiecznej. Potem także władcy państw dostrzegli ich rolę i zaczęli również zakładać uczelnie. Pierwsze uniwersytety powstały w: Bolonii (1088 r.), Paryżu (XII w.), Oxfordzie (XII w.), Cambridge (1209 r.), Padwie (1222 r.), Neapolu (1224 r.), Tuluzie (1229 r.), Montephier (1230 r.), Sienie (1240 r.), Salamance (1254 r.), Coimbra (1290 r.), Rzymie (1303 r.), Florencji (1321 r.), Pradze (1348 r.), Krakowie (1364 r.), Kolonii (1388 r.). Dla porównania warto przypom-

---

¹ Por. P. Jaroszyński, *Nauka w kulturze*, Radom 2002, s. 154-198.

nić, że pierwsze uniwersytety w Ameryce powstały w Meksyku – w Limie (1151 r.), w USA – w Harvardzie (1636 r.). W Rosji – w Moskwie (1755 r.).²

Kościół także obecnie nie zaprzestał tworzenia uniwersytetów. Również w naszej epoce czyni to wszędzie, gdzie ich działalność jest potrzebna i szanowana. Uniwersytety bowiem pomagają Kościołowi odkrywać stare i nowe skarby kultury. 27 II 1949 r. Pius XII powołał do istnienia i ukształtował Federację Uniwersytetów Katolickich. II Sobór Watykański w *Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim* stwierdził, że Kościół troską otacza uniwersytety i zaleca ich popieranie i rozwój. Uniwersytety katolickie bowiem z natury dążą do tego, by realizować „publiczną, stałą i powszechną obecność myśli chrześcijańskiej w dążeniu do rozwoju wyższej kultury” (nr 10). Uniwersytet katolicki w swych badaniach odnosi się do dwu porządków rzeczywistości: materialnego i transcendentnego.

W 1990 r. Jan Paweł II ogłosił konstytucję *Ex corde Ecclesiae*. Sformułował w niej trzy zasadnicze problemy dotyczące uniwersytetu katolickiego: Tożsamość uniwersytetu katolickiego – natura, cele i wspólnota; Relacja między Kościołem a uniwersytetem katolickim – istotnym elementem uniwersytetu katolickiego; Uniwersytet katolicki w służbie społeczeństwu i kulturze.

Tożsamość uniwersytetu katolickiego

Natura i cele

Na tożsamość uniwersytetu składają się: natura, cele i wspólnota. Natura i cele uniwersytetu są ze sobą ściśle powiązane. Uniwersytet katolicki, jak każdy inny, jest instytucją o charakterze naukowym i dydaktycznym. Jest instytucją interdyscyplinarną. Z natury rzeczy przyczynia się do ochrony i rozwoju dziedzictwa kulturowego.

Są jednak cechy, które wyróżniają uniwersytet katolicki od innych uniwersytetów. Według konstytucji *Ex corde Ecclesiae*, istotnymi cechami uniwersytetu katolickiego są:

1. Chrześcijańska inspiracja, która winna być udziałem całej wspólnoty uniwersyteckiej.³ Jest tak dlatego, że niejako wizytówką

² Por. W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1985, s. 1231.

³ Jan Paweł II, Konstytucja apostolska *Ex corde Ecclesiae*, Rzym 1990, nr 13 (dalej: EcE).

uniwersytetu jest jego katolickość. Uniwersytet katolicki z istoty jest wspólnotą – ludzi nauki jako przedstawicieli różnych dziedzin wiedzy, studentów i pracowników administracyjnych – w której katolicyzm jest obecny w sposób oczywisty i zauważalny. Zarówno praca jak i nauka na katolickim uniwersytecie jest wyborem świadomym i wolnym. Wymaga przyjęcia wartości i zasad, które ten uniwersytet prezentuje. Dotyczy to nie tylko znajomości doktryny chrześcijańskiej, ale także kształtowania osobowości, oznacza przyjęcie chrześcijańskiej koncepcji człowieka i jego przeznaczenia. Dlatego potrzeba formacji człowieka, którego wymiar duchowy jest wymiarem „bycia”, a nie tylko „posiadania”. Dla społeczności, która chciałaby przyjąć za swoje wartości chrześcijańskie, lub czerpać zeń inspirację, ideałem musi być Jezus Chrystus.⁴

2. Refleksja nad wiedzą winna być podejmowana w świetle wiary.⁵ Uniwersytet katolicki zdradziłby swoje powołanie, gdyby zamknął się na sens Absolutu i transcendencję. Wyrządziłby krzywdę człowiekowi, którego najwyższym dążeniem jest poznawanie prawdy, dobra i piękna oraz wiara w przeznaczenie, które go przekracza.

3. Zadaniem uniwersytetu katolickiego jest wierność chrześcijańskiemu orędziu, jakie przedstawia Kościół.⁶ Rygor postępowania naukowego łączy się głęboko z absolutnym poszanowaniem Objawienia Bożego, które zostało przekazane Magisterium Kościoła. Wierność temu winna być zdecydowanym i trwałym nastawieniem, które inspiruje badania i z niego wynika. Wierność taka jest, zdaniem Jana Pawła II, ćwiczeniem w posłuszeństwie wiary, o którym pisał św. Paweł apostoł (Rz 1,5,16,26).⁷ Uniwersytet katolicki „ma zarazem instytucjonalny obowiązek odwoływać się w swej pracy do inspiracji i światła orędzia chrześcijańskiego”.⁸

4. Zadaniem uniwersytetu katolickiego jest instytucjonalne zaangażowanie w służbę Ludowi Bożemu.⁹ Powinien on pełnić służbę

⁴ Por. te n ́e, *Powołaniem uniwersytetu jest służba człowiekowi*. Spotkanie z profesorami i studentami, Santiago, 3 IV 1987, w: te n ́e, *Uniwersytety w nauczaniu Jana Pawła II*, t. I, Warszawa 1991, s. 304-305 (dalej: UN I).

⁵ Por. EcE, nr 13.

⁶ Por. *tamże*.

⁷ Por. Jan Paweł II, *Wierność – wzór – zmysł katolicki*. Uniwersytet Lateraneński, 16 II 1980, w: UN I, s. 163-165.

⁸ EcE, nr 14.

⁹ Por. *tamże*, nr 13.

kulturową wobec człowieka i społeczeństwa w imię miłości Boga. Dlatego winien stać się rzecznikiem prawdy i sprawiedliwości, a także dawać świadectwo wartościom moralnym. Pociąga to za sobą wyraźne opowiedzenie się po stronie nauczania Kościoła w sprawach społecznych.¹⁰

Badania naukowe na uniwersytecie katolickim, zdaniem papieża, muszą obejmować następujące elementy:

1. Dążenie do integracji wiedzy. Jest to proces konieczny, choć niełatwy ze względu na podział dyscyplin akademickich i coraz węższe specjalizacje. Żyjemy w epoce intensywnego postępu naukowego. Istnieje ekspansja naukowa, przejawiająca się w nagromadzeniu bardzo wielu danych naukowych. Dlatego dyscypliny naukowe cechuje fragmentaryczność poznawcza. Jednak człowiek jest zobowiązany do szukania wiedzy o świecie w wymiarze całościowego sensu własnej egzystencji. W przeciwnym razie będzie w nieustannym konflikcie z własną tożsamością. Pozostanie rozdarty między rzeczywistym poszukiwaniem prawdy a podawaną mu fragmentaryczną wiedzą. Natomiast integracja wiedzy oznacza właściwe miejsce człowieka i świata w każdej z dyscyplin, widziane w świetle nauki Chrystusa.¹¹

2. W dążeniu do integralnej wiedzy pomaga dialog między wiarą a rozumem. Wiara i rozum winny spotkać się w jednej prawdzie.¹² Zadaniem uniwersytetu jest pielęgnowanie i przekazywanie nie tylko wiedzy naukowej, ale i tego, co nazywamy mądrością. Mądrość wyznacza drogę do Prawdy Najwyższej, jaką jest Bóg. Nauka i wiara są darami Bożymi. Światło rozumu umożliwia naukę, a światło Objawienia umożliwia wiarę. Nauka i wiara są autonomiczne i mają określone metody badawcze. Sama ich natura jest dopełnieniem prawdy i wyklucza wszelką kolizję. Mimo odrębności dróg wiara i rozum w Bogu odnajdują zasadę jedności.¹³

3. Istotną cechą uniwersytetu katolickiego jest troska o etyczny wymiar nauki. Ponieważ wiedza powinna służyć osobie ludzkiej, dlatego w badaniach naukowych musi być brany pod uwagę aspekt

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Powołaniem uniwersytetu jest służba człowiekowi*, s. 407.

¹¹ Por. *tamże*, nr 16.

¹² Por. *tamże*, nr 17.

¹³ Por. tenże, *Dialog między nauką a wiarą*, Sycylia, 8 V 1993, w: tenże, *Uniwersytety w nauczaniu Jana Pawła II*, t. II, Warszawa 2000, s. 126-127 (dalej: UN II).

etyczny i moralny w metodach i dokonywanych odkryciach.¹⁴ Prawda jest niepodzielnie związana z dobrem. Dlatego każda działalność ludzka ma wymiar moralny. Nauka, której fundamentem jest antropologia chrześcijańska, jest nie tylko metafizyczna. Boża prawda o człowieku dotyczy także porządku etycznego. W porządku tym mieści się rozróżnienie dobra i zła moralnego.

4. Naturą i celem uniwersytetu katolickiego jest ukazanie perspektywy teologicznej. Teologia bowiem, z jednej strony, pomaga zrozumieć rzeczywistość, z drugiej, w poszukiwaniach teologicznych powinny być uwzględnione aktualne problemy świata.¹⁵ Można powiedzieć, że teologia jest uprzywilejowaną dziedziną pracy uniwersytetu katolickiego. Dociera bowiem do istoty wiedzy, jaką jest tajemnica Bożego zamysłu wobec świata. Jest niezbędna zwłaszcza dziś, gdy ludziom potrzeba ukazać sens ich egzystencji. Z samej definicji wpisana jest w zakres depozytu wiary. Jest służbą, polegającą na pogłębieniu spuścizny wiary tak, aby nowe pokolenia mogły żyć autentyczną wiarą katolicką w swym kontekście kulturowym i w obliczu nowych problemów, które niesie świat. Perspektywa teologiczna pomaga odnaleźć spójność z normami etycznymi, stanowiącymi dziedzictwo wiary i współczesnymi badaniami i osiągnięciami naukowymi.

Wspólnota uniwersytecka

Na tożsamość uniwersytetu duży wpływ wywiera także wspólnota uniwersytecka. Źródłem, które tworzy jedność wspólnoty, jest wspólne dążenie do prawdy, wizja godności człowieka i orędzie Chrystusa. Powołaniem wykładowców chrześcijańskich jest bycie świadkami i pedagogami autentycznego życia chrześcijańskiego. Ich zadaniem jest spełnianie jednocześnie funkcji badaczy i wychowawców, aby nie były one oderwane od siebie i wzajemnie sprzeczne. Konieczna jest także współpraca między wykładowcami. Zasadnicze dla kształtowania wspólnoty są: zdolność do osobistego sądu, zmysł moralny, religijny i społeczny, dotyczy to wszystkich tworzących wspólnotę wykładowców, studentów i personelu administracyjnego.¹⁶

¹⁴ Por. EcE, nr 18.

¹⁵ Por. *tamże*, nr 19.

¹⁶ Por. *tamże*, nr 21-25.

W konstytucji *Ex corde Ecclesiae* Jan Paweł II wspomina swoje zaangażowanie we wspólnotę uniwersytecką. „Przez wiele lat ja sam korzystałem z dobrodziejstw życia uniwersyteckiego, wzbogacając się wewnętrznie dzięki temu, co stanowi jego istotę (...). Dlatego pragnę podzielić się ze wszystkimi uczuciem głębokiego szacunku, jaki żywię dla uniwersytetu katolickiego i wyrazić moje uznanie dla wysiłków, które podejmuje on w różnych dziedzinach wiedzy. Pragnę szczególnie wspomnieć tu z radością liczne spotkania z katolickimi wspólnotami uniwersyteckimi różnych kontynentów, które Pan pozwolił mi odbyć podczas mych podróży apostołskich. Wspólnoty te są dla mnie żywym, obiecującym znakiem płodności chrześcijańskiego umysłu we wszystkich kulturach”.¹⁷ Wspólnota akademicka jest darem i szczególnym zadaniem, takie przesłanie przekazuje katolickim uniwersytetom Jan Paweł II.

Obowiązek zachowania tożsamości i wspólnoty uniwersytetu spoczywa przede wszystkim na jego władzach.¹⁸ Wszyscy pracownicy naukowi i administracyjni powinni być poinformowani o katolickiej tożsamości uniwersytetu. Mają obowiązek ją umacniać lub przynajmniej respektować. Pracownicy naukowcy winni respektować doktrynę katolicką. Niekatolicy nie mogą stanowić uniwersyteckiej większości, by zachować tożsamość uniwersytetu. W programach akademickich powinna być formacja moralna i religijna. Społeczność akademicka winna mieć zapewnioną opiekę duszpasterską. Polecenie stworzenia opieki duszpasterskiej dla wspólnoty akademickiej jest ze strony Jana Pawła II nie tylko przekonaniem intelektualnym, że służy ona rozwojowi człowieka, ale także doświadczeniem, wypływającym z jego pracy w duszpasterstwie akademickim. W episkopacie Polski kard. K. Wojtyła był odpowiedzialny za duszpasterstwo akademickie. W Krakowie był przez wiele lat szczególnie aktywnym duszpasterzem akademickim. Doświadczeniem tym Jan Paweł II dzieli się z wykładowcami i studentami wyższych uczelni rzymskich. Posługę swoją pełnił w trudnych czasach systematycznej ateizacji ze strony ustroju marksistowskiego. Duszpasterstwo akademickie, zdaniem papieża, było i winno być ośrodkiem życia kulturowego i duchowego.¹⁹ Można dodać, że

¹⁷ *Tamże*, nr 2.

¹⁸ Por. *tamże*, nr 4.

¹⁹ Jan Paweł II, *Czym jest duszpasterstwo akademickie*, Rzym, 12 XII 1996, w: UN II, s. 239-244.

z polskiego duszpasterstwa akademickiego wyrosła elita intelektualna, artystyczna i społeczno-polityczna.

Relacje pomiędzy Kościołem i uniwersytetem katolickim

Więź uniwersytetu katolickiego z Kościołem stanowi także istotny element tożsamości uniwersytetu. Jest tak dlatego, że uniwersytet katolicki powinien być przekonany, że Kościół działa w jedności z Chrystusem, co zapewnia autentyczność doktryny chrześcijańskiej. Uniwersytet katolicki pracuje nie z własnego nadania i nie według własnego upodobania, mimo że jest autonomiczny. Jest powołany przez Kościół. Ma wolność badań, która nie oznacza jednak nieograniczonej autonomii. Jest ona zdeterminowana przedmiotem badań oraz świadomością służenia Ludowi Bożemu.

Uniwersytet katolicki jest zobowiązany do uczestnictwa w życiu Kościoła lokalnego. Jest to podstawowe zobowiązanie. Kościół lokalny potrzebuje także wsparcia ze strony specjalistów w rozwiązywaniu różnych problemów życia współczesnego. Uniwersytet, jako katolicki ośrodek kultury, otwiera przed Kościołem możliwości, które pozwalają mu być obecnym i działać na polu przemian kulturowych. Uniwersytet katolicki, należąc do międzynarodowej społeczności, wchodzi także w relacje z Kościołem powszechnym i ze Stolicą Apostolską, która jest właściwym autorytetem jurysdykcyjnym dla katolickich uniwersytetów. Ona jest także ich właściwym zwierzchnikiem na międzynarodowym forum pozakościelnym. Jeżeli te uczelnie jako kościelne i katolickie mają swój autorytet akademicki o zasięgu międzynarodowym i światowym, to mają go ze względu na zwierzchność Stolicy Apostolskiej.²⁰

Uniwersytet katolicki jest zobowiązany nie tylko utrzymywać kontakty z Kościołem, ale uznać autorytet nauczycielski Kościoła i stosować się do jego wskazań w zakresie wiary i moralności. Katolicy zobowiązani są do osobistej wierności Kościołowi, niekatolicy do poszanowania katolickiego charakteru instytucji, w której pracują.²¹ Uniwersytet natomiast winien szanować ich wolność religijną.

²⁰ Tenże, *Spotkanie z Radą Naukową Episkopatu Polski*, Jasna Góra, 5 VI 1979, w: UN I, s. 86-91.

²¹ Por. EcE, nr 27.

W relacjach między uniwersytetem a Kościołem szczególną rolę mają do spełnienia biskupi. Na nich spoczywa obowiązek popierania działalności uniwersytetów katolickich. Dotyczy on pomocy, aby uniwersytety mogły w pełni zachować i umacniać swoją katolicką tożsamość oraz nawiązywania i utrzymywania kontaktów z władzami kościelnymi. Biskupi są także zobowiązani do tego, aby uniwersytet mógł mieć właściwe kontakty z państwowymi władzami świeckimi.²² Doświadczenia polskie z okresu PRL są cenne dla relacji między uczelniami katolickimi a władzami państwowymi. Była to walka Kościoła w obronie wolności nauki i wolności wyższych uczelni. Państwo nie chciało zrezygnować z wpływu na nauczanie, jego poziom i profil. Tymczasem dorobku nauki nie może oceniać władza administracyjna. Najbardziej wykwalifikowani urzędnicy są tylko urzędnikami, a nie specjalistami z dziedziny różnych nauk. Należy dodać, że nie tylko władze komunistyczne chciały mieć wpływ na „politykę” nauki. Współczesny liberalizm także próbuje podporządkować naukę „poprawności politycznej”. Dlatego pomoc Kościoła w utrzymaniu autonomii uniwersyteckiej jest szczególnie ważna.

Kościół, uznając autonomię kultury, uznaje wolność badaczy zgodnie z ich kompetencjami. Istnieją szczególne relacje między biskupami a teologami. Także teologowie korzystają z wolności nauki, pod warunkiem że działają zgodnie z zasadami i metodologią właściwą teologii.²³ Badania teologiczne muszą opierać się na własnym fundamencie, na Piśmie Świętym i Tradycji oraz na uchwałach Kościoła, potwierdzonych przez Urząd Nauczycielski w ciągu stuleci.²⁴ Teologowie są zobowiązani do uznania autorytetu biskupów i zachowań zgodnych z doktryną katolicką. Ze swej strony biskupi popierają twórczą pracę teologów, która służy Kościołowi. Ponieważ funkcje biskupów i teologów są ze sobą powiązane, między nimi powinien istnieć dialog.²⁵

Kościół musi mieć prawo i środki stanowienia o własnej nauce, zarówno pod względem strukturalnym i personalnym, i świadomie

²² Por. *tamże*, nr 28.

²³ Por. *tamże*, nr 29.

²⁴ Jan Paweł II, *Audiencja dla członków Federacji Uniwersytetów Katolickich*, Rzym, 24 II 1979, w: UN I, s. 77-80.

²⁵ Por. EcE, nr 29.

stanowić o sprawach własnej nauki na poziomie uniwersyteckim. Musi z pełną świadomością uczestniczyć w procesach nauki współczesnej swoich uniwersytetów i instytutów katolickich.²⁶

Uniwersytet katolicki w służbie społeczeństwu i kulturze

Służba społeczeństwu

Uniwersytet katolicki, jak każdy inny, stanowi część społeczeństwa, w którym istnieje, dlatego zobowiązany jest do służby społecznej. Podstawowym zobowiązaniem jest kształcenie ludzi na prawdę wybitnych w danej dziedzinie wiedzy, gotowych do pełnienia ważnych funkcji w społeczeństwie i do świadczenia przed światem o swojej wierze.²⁷

W badaniach naukowych winien podejmować ważne problemy współczesności. Należą do nich m.in.: godność życia ludzkiego, dążenie do sprawiedliwości, jakość życia osobistego i rodzinnego, ochrona środowiska, problemy pokoju, porządku gospodarczego i politycznego.²⁸ Rolą uniwersytetu jest udział w poszukiwaniu prawdy o człowieku i w dążeniu do jego dobra. Najważniejszy jest prymat prawdy i dobra w każdej dziedzinie życia ludzkiego. Uniwersytet z istoty dysponuje ogromną siłą intelektualną i moralną, dlatego może występować w obronie godności, sprawiedliwości i prawa, działając zgodnie ze swymi środkami, którymi są kompetentne i moralne wychowanie.²⁹ Rola uniwersytetu katolickiego ma szczególne znaczenie w dzisiejszych czasach, kiedy człowiek poddany jest głębokim i szybkim przemianom społecznym i kulturowym, rozdarty niepewnościami, boryka się z trudnościami rozumienia tych przemian. Uniwersytet może i powinien ukazywać właściwe rozumienie współczesnych pojęć i przemian, przedstawiać rzeczywiste szanse i zagrożenia dla rozwoju osoby ludzkiej.

Uniwersytet katolicki winien mieć odwagę głoszenia prawd niewygodnych, które nie schlebiają opinii publicznej, ale służą dobru

²⁶ Por. Jan Paweł II, *Spotkanie z Radą Naukową Episkopatu Polski*, s. 86-91.

²⁷ Por. Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, Rzym 1965, nr 10.

²⁸ Por. EcE, nr 32.

²⁹ Por. Jan Paweł II, *Orędzie do środowisk akademickich*, Gwatemali, 7 III 1983, w: UN I, s. 314-320.

społecznemu.³⁰ Zadanie to jest zobowiązaniem dla każdego uniwersytetu, a w szczególności dla uniwersytetu katolickiego. Uniwersytet bowiem, posługując się obrazem ewangelicznym, jest jak miasto położone na górze, które nie może pozostawać w ukryciu. Jest jak lampa, której nie należy zakrywać, ale stawiać na podwyższeniu, aby jej światło było dla wszystkich widoczne (por. Mt 5,14-16). Uniwersytet katolicki ma szczególne zobowiązania wobec prawdy, której nie może ukrywać, ale winien ją ukazywać, choćby była najtrudniejsza, bo zawsze służy ona dobru człowieka i dobru wspólnemu. Uniwersytet z istoty jest instytucją bezinteresowną i wolną, zdolną wraz z Kościołem bronić człowieka także w sytuacjach trudnych i niewygodnych.

Uniwersytet katolicki winien wnieść wkład w tworzenie chrześcijańskiej antropologii, dla której odniesieniem jest Jezus Chrystus.³¹ Wiara chrześcijańska pozwala na kształtowanie antropologii w perspektywie powołania i zbawienia człowieka. Jest to antropologia spójna z wiarą o stworzeniu człowieka przez Boga i odkupieniu go przez Jezusa Chrystusa. Dotyczy więc całościowej wizji człowieka. W chrześcijańskiej antropologii wiara przekracza wymiar wiedzy, ale wiedza jest także konieczna. Ukazuje ona bowiem warunki historyczne i kulturowe, w których dokonało się objawienie Chrystusa.³² Chrześcijańska antropologia oparta jest na bezwarunkowej miłości człowieka i na poszanowaniu jego transcendentnego przeznaczenia.³³ Opierając się na prawdzie o człowieku i jego ontologicznej godności, postrzeganej przez rozum i objawionej przez Chrystusa, można znaleźć właściwe odpowiedzi na pytania o sens ludzkiego życia, na pytania etyczne, związane z genetyką, procesami prokreacji, z umieraniem, z problemami środowiska naturalnego i przyszłości człowieka.³⁴

Postawa służby bliźniemu jest ważną cechą uniwersytetu katolickiego.³⁵ Nauka musi uwierzytelnić się w służbie człowiekowi. Uni-

³⁰ Por. EcE, nr 32.

³¹ Por. *tamże*, nr 33.

³² Por. Jan Paweł II, *Spotkanie z wykładowcami Uniwersytetu w Palermo*, 20 XI 1982, w: UN I, s. 308-314.

³³ Por. *tenże*, *Orędzie do środowisk uniwersyteckich Gwatemali*, s. 314-321.

³⁴ *Tenże*, *Audiencja dla uczestników kongresu bioetyki*, Rzym, 17 II 1996, w: UN II, s. 198-204.

³⁵ Por. EcE, nr 34.

wersytet katolicki powinien upowszechniać świadomość, że wśród stworzeń tego świata człowiekowi przysługuje pierwszeństwo ontologiczne. Jako osoba stoi on ponad innymi stworzeniami, gdyż został stworzony na obraz Boga (por. Rdz 1,27). To dzięki nauce warunki życia ludzkiego zmieniły się zdecydowanie na lepsze. Ważne jest, aby we współczesnym społeczeństwie, w którym coraz silniejsze są wpływy indywidualizmu, uniwersytet katolicki pomagał ludziom zdobywać świadomość, że ich działania w sferze pracy i ekonomii winny służyć całemu społeczeństwu. Jest to obowiązek, który wypływa z nakazu sprawiedliwości. Każdy bowiem wiele otrzymuje od społeczeństwa, powinien zatem umieć dawać innym na miarę posiadanych talentów.³⁶ W ten sposób uniwersytet katolicki przyczynia się do sprawiedliwości i rozwoju życia społecznego. Postawa służby to także działania, które szukają sposobu upowszechniania wykształcenia uniwersyteckiego zwłaszcza wśród osób zdolnych, ale mających trudności finansowe.³⁷ Służba bliźniemu w działalności uniwersytetu katolickiego to również pomoc w kształceniu ustawicznym ludzi dorosłych. Wykładowcy akademicki mogą być konsultantami w zakresie znajomości i coraz lepszego rozumienia wiary.³⁸ Jan Paweł II stawia nawet tak wysokie wymagania uniwersytetom katolickim, jak „wspomaganie i popieranie – na miarę możliwości – rozwoju nowych narodów”.³⁹

Uniwersytet katolicki jest zobowiązany do współpracy z innymi uniwersytetami.⁴⁰ Współpraca na poziomie wewnętrznym w uniwersytecie jest podstawą i koniecznością fundamentem współpracy z innymi uniwersytetami. Ograniczenia ekonomiczne i personalne stwarzają konieczność podejmowania wspólnych programów badawczych. W ten sposób łączą się wysiłki różnych uniwersytetów katolickich i innych instytucji. Stwarzają one szerokie pole działania i rodzą dobre efekty. Jan Paweł II postuluje także, aby uniwersytety katolickie doceniły rolę stowarzyszenia uniwersytetów katolickich w skali krajowej i międzynarodowej.⁴¹

³⁶ Por. Jan Paweł II, *Nauka społeczna Kościoła a problematyka naukowa i techniczna*, Rzym, 22 III 1996, w: UN II, s. 209-213.

³⁷ Por. EcE, nr 34.

³⁸ Por. *tamże*, nr 36.

³⁹ *Tamże*, nr 34.

⁴⁰ Por. *tamże*, nr 35.

⁴¹ Por. *tamże*.

Dialog kulturowy zadaniem uniwersytetu katolickiego

Uniwersytet katolicki jest otwarty na całość ludzkiego doświadczenia kulturowego. Zachowuje przy tym świadomość, że kultura ludzka jest otwarta na Objawienie i transcendencję. Jest to podstawowy wkład w kulturę ludzką. Ten wkład jest dialogiem na różnych płaszczyznach.⁴²

1. Dialog kulturowy oznacza otwartość na współczesne kultury, przy jednoczesnej obronie kultury tradycyjnej.⁴³ Rozwój człowieka i społeczeństwa zależy od rozwoju kultury. Można powiedzieć, że uniwersytet jest uprzywilejowanym miejscem przyjmowania, rozumienia i tworzenia kultury. Kultura jest wymianą i wspólnym tworzeniem rzeczywistości. Szczególną rolę pełni tutaj uniwersytet katolicki, który może i powinien być miejscem konfrontacji metod i rezultatów badań w różnych dziedzinach. Konfrontacja taka jest nieodzowna do poznania pełnej prawdy o człowieku i świecie. Ludzie uniwersytetu powinni w niej uczestniczyć w duchu prawdy, zachowując własne dziedzictwo doktrynalne, moralne i liturgiczne, strzegąc własnej tradycji. Jednocześnie powinni być otwartymi i bez uprzedzeń w poszanowaniu tożsamości innych ludzi. Podstawą dialogu z innymi jest dialog wewnątrz Kościoła, który służy pełnemu rozumieniu prawdy ewangelicznej. Jan Paweł II zaleca dialog, który ma weryfikować i powodować właściwe działanie nowoczesnej techniki na osobę, rodzinę i wszelkie instytucje, które kształtują współczesną kulturę.⁴⁴

2. Dialog myśli chrześcijańskiej z nowoczesnymi naukami jest także zadaniem uniwersytetu katolickiego.⁴⁵ Dialog ten obejmuje nauki humanistyczne i przyrodnicze, które stawiają nowe, złożone, problemy filozoficzne i etyczne. Aby owocnie prowadzić dialog, uniwersytet katolicki winien reprezentować wysoki poziom badań naukowych, głęboką analizę problemów oraz trafne rozumienie historii i współczesności. Zdobywanie prawdy winno urzeczywistniać się z pełnym poszanowaniem dla różnych punktów widzenia i w otwartym dialogu z innymi.⁴⁶ Kluczem do dialogu z naukami współczesnymi musi być

⁴² Por. *tamże*, nr 44.

⁴³ Por. *tamże*, nr 45.

⁴⁴ Por. *tamże*.

⁴⁵ Por. *tamże*, nr 46.

⁴⁶ Jan Paweł II, *Zobowiązanie dzisiejszych studentów*, Manilia, 18 II 1981, w: UN I, s. 223-226.

prawda o człowieku. Ona także wyznacza granice badań. Uniwersytet katolicki ma za zadanie wypracowanie własnych oryginalnych propozycji kulturowych, które są mocno zakorzenione w Słowie Bożym i w Tradycji Kościoła. Muszą być jednak tak sformułowane, aby pomóc w rozwiązywaniu pytań stawianych przez współczesne nury kulturowe.⁴⁷ Jan Paweł II przestrzega ludzi uniwersytetów katolickich, aby przez otwarcie na dialog „nie przystać na służbę czemuś innemu niż poszukiwanie prawdy”.⁴⁸

3. Zadaniem uniwersytetu katolickiego jest „własny wkład w dialog ekumeniczny”.⁴⁹ Ten dialog jest niezbędny, aby uczestniczyć w budowaniu jedności wszystkich chrześcijan, a także solidarnej jedności całej ludzkości. Zdaniem Jana Pawła II, jeżeli proces ekumeniczny nie rozwija się w sposób właściwy, to dzieje się tak dlatego, że ludzie zbyt często zwracają uwagę ku przeszłości, a zbyt mało pozwalają prowadzić się Duchowi Świętemu.⁵⁰ Zadaniem uniwersytetów katolickich w tej dziedzinie jest przede wszystkim właściwe formowanie świadomości ludzi, uczestniczących w nauce, i całych społeczeństw.

Krystyna CZUBA

---

⁴⁷ Por. tenże, *Papieskie akademie podmiotem dialogu między wiarą a kulturą w naszych czasach*, Rzym, 28 XI 1996, w: UN II, s. 233-238.

⁴⁸ Por. EcE, nr 46.

⁴⁹ *Tamże*, nr 47.

⁵⁰ Jan Paweł II, *Wspólnota myśli i życia*. Wizyta w Papieskim Instytucie Studiów Wschodnich, Rzym, 12 XII 1983, w: UN II, s. 152-155.